

Lokalhistorisk skrift for Enebakk
Nr. 3 • 2011 • Årgang 13 • Utgitt av Enebakk Historielag

ign

Skrømt
og overtro

år kjære redaktør Gro er ute i svangerskapspermisjon frem til sommeren 2012 og undertegnede har derfor sagt seg villig til å være redaktør av denne IGN-utgaven, samt første utgave i 2012.

Selv om jeg har sittet i redaksjonen siden opprettelsen i 2008, er det stas med et ørlite “comeback” som redaktør av IGN. Og selv om det kun er for et nummer eller to, merker jeg at oppgaven er både spennende og arbeidskrevende. Tydeligvis litt for arbeidskrevende i forhold til den tiden jeg har til disposisjon - derav den beklagelige forsinkelsen.

Tema i denne utgaven av IGN er “skrømt og overtro”. Det finnes mange skumle historier på folkemunne i Enebakk og jeg har i flere år tenkt at disse historiene burde vært samlet mellom to permer. Nå starter vi prosessen ved å presentere et lite utvalg skumle historier i IGN, så får vi se hva fremtiden bringer...

Jeg fikk ideen til dette temanummeret etter et styremøte i historielaget høsten 2010, hvor det ble fortalt noen spøkelseshistorier fra Enebakk. Tidligere på høsten hadde jeg foreslått å fotografere styret i en humoristisk setting, og plutselig virket det logisk å slå disse to ideene sammen: Et temanummer om skrømt og overtro, med historielagets styremedlemmer som fotomodeller! Dessverre lot det seg ikke gjøre å fotografere alle denne gangen, men Gro, Mari, Juul Sverre, Heidi og Amund stilte opp for fotografen og gjorde en fantastisk jobb.

Med ønske om en fin og skummel høst!

Vennlig hilsen

Henning Bergersen

I N N H O L D :

FUTEDRAPET VED KASTET <i>Henning Bergersen</i>	4
HULDRA VED KROKTJENNET <i>Henning Bergersen</i>	9
SAGNET OM MYRGO <i>Henning Bergersen etter Ragnhild Jølsen</i>	13
NISSEN I MYRSETRA <i>Henning Bergersen</i>	17
HEKSER I VÅR EGEN TID <i>Henning Bergersen</i>	21
LAGSLIV: - Utflukt til Nes på Romerike - Rusletur fra Ubberud - Utflukt til Enebakkneset	25
STYRET	32
NEKROLOG/PROGRAM FOR 2011	35

futedrapet ved Kåstet

av Henning Bergersen

På strekningen mellom Brevigsgårdene og Kjærslrud i Dalefjerdingsgen finnes det tydelige spor etter en gammel ridevei. I våre dager fremstår denne gamle veien som en helt vanlig sti, men i tidligere tider var den en av de mest brukte ferdselsveiene mellom Enebakk og Spydeberg. Omtrent halveis langs denne gamle veien, oppe på høyden like ved den gamle nedlagte husmannsplassen Høgda, finner man en steinhaug.

Mange forbipasserende har nok gjennom årenes løp stanset ved denne steinhaugen og undret på hvorfor disse steinene ligger plassert i en haug akkurat her. Den hele og fulle bakgrunnen for dette vet man selvfølgelig ikke med sikkerhet, men på folkemunne sies det at denne plassen engang var åstedet for en grusom udåd. Et gammelt bygdesagn forteller nemlig at en dansk fut på vei fra Enebakk til Spydeberg, nettopp her på denne høyden, ble brutalt myrdet av sin egen kusk. Dette må utvilsomt ha skjedd en gang for lenge siden, men noen nærmere tidfesting av hendelsen finnes ikke. Dersom denne historien virkelig er tuftet på en virkelig hendelse, må den imidlertid ha funnet sted en gang i løpet av dansketiden, altså før 1814. Bakgrunnen for hvorfor den uheldige futen måtte bøte med livet eller hvordan drapet foregikk i detalj, sies det også lite om, men som de fleste andre futer her til lands, var vedkommende trolig ingen populær person i bygda. Man kjenner heller ikke navnet på futen eller hvem hans morder kan ha vært, men i følge sagnet ble morderen tatt og henrettet ved hengning, nettopp på stedet der selve ugjerningen hadde foregått. I tidligere tider var det nemlig svært ofte strafferettslig praksis å la en morder bøte med livet på åstedet for sin egen udåd. Når det gjelder bakgrunnen for hvordan selve steinhaugen er blitt til, finnes det flere mulige forklaringer. Den vanligste varianten er at den har kommet til og vokst fordi bygdefolk og andre forbipasserende har kastet stein eller pinner på haugen slik at den drepte futen skulle få fred i sin grav og ikke hjemsoke stedet.

Foto
Hanning Bergesen

Foto
Henning Bergersen

En annen variant går ut på at steinene ble kastet på haugen fordi futemorderen skulle få fred i sin grav, og ikke være en trussel for de forbipasserende. Begge disse forklaringene munner imidlertid ut i det faktum at dersom man passerer stedet uten å kaste en stein eller tilsvarende på haugen, vil det ikke gå deg vel og man risikerer å bli hjemsokt av futen og/eller hans morder. I våre dager finnes det trolig ingen gjenlevende som sitter på historier om underlige opplevelser knyttet til dette stedet, men så sent som under siste krig skal det visnok ha eksistert mennesker i Enebakk som kunne fortelle slike historier. Mangelen på fortellinger om opplevelser fra dette stedet i vår egen tid kan selvfølgelig skyldes en generell mangel på overtro i vårt moderne samfunn, men også noe så åpenbart som at denne gamle veien ikke lenger er i bruk blant bygdefolket. En tredje mulighet er selvfølgelig at den uheldige futen og hans morder har fått fred i sine respektive graver og endelig latt stillheten senke seg over den gamle steinhaugen på høyden.

Huldra ved Krokstjennet

av Henning Bergersen

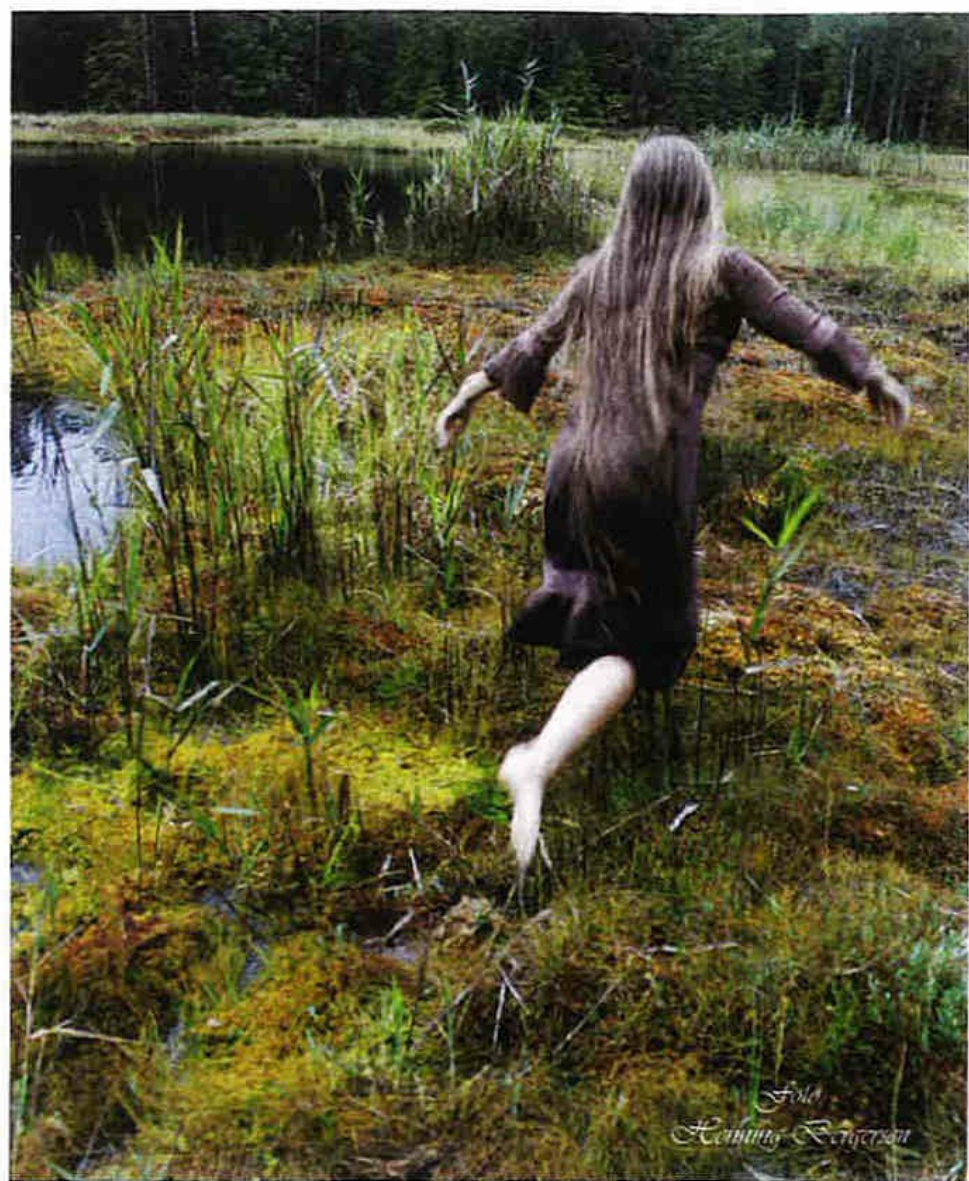

Foto
Henning Bergersen

Et gammelt sagn forteller om to tømmerhoggere som lå ute ved en nying sør på åsen ved Kroktjennet. Det var høstnatt og kaldt i lufta, men bålet strakte seg mot himmelen og holdt de to varme. De lå der og prata lavt sammen i den mørke natta og hadde det egentlig ganske trivelig.

Mot midnatt tok to bikkjer til å jage nede i dalen mellom Holmetjenn og Kroktjenn. Tømmerhoggerne syntes det låt litt uhyggelig og lurte fælt på hva slags bikkjer som jog nå, midt på svarte natta. De slang litt mer ved på varmen og ble liggende å lytte.

Snart hørte de bjeffing ved foten av Høgåsen, bare noen hundre meter fra stedet der de lå. Det hørtes tydelig ut som dyra nærmet seg. Rett som det var kom ei ung, vakker jente med langt lyst hår løpende ut av skauen. Jenta hadde brun stakk og det så ut som hu løp for livet. Hu sprang forbi og ble borte på myra i retning Totjerna.

Før de to ved bålet fikk sukk for seg kom to svære, svarte bikkjer halsende etter ut av skauen. De sprang forbi i sporet av jenta og forsvant like fort som de var kommet. Tømmerhoggerne kunne høre at losen dro seg sørover mot Nordskauen og så opp mot Høgåsen igjen. Oppe i åsen smalt et skudd og så ble det stillt.

De to tømmerhoggerne ble sittende å stirre på hverandre i lysskjæret og lurte fælt på hva slags jakt dette var. De hadde så vidt fått roen tilbake da det knakk i noen kvister borte i skauen og litt etter kom en svær kar med stort svart skjegg gående. De så ham tydelig i lyset fra bålet. Han hadde de to bikkjene i koppel og bar en diger muskedunder over aksla.

Nedetter ryggen hans hang jenta som en skutt hare. Hun var bundet rundt begge beina og tredd inn på borsepipa. Tømmerhoggerne sa ingenting og ikke den fremmede jegeren heller. Han forsvant i mørket og de to ved bålet skjønnte at jenta måtte ha vært ei hulder.

Sagnet om Myrgo

av Henning Bergersen etter Ragnhild Jølsen

I Ragnhild Jølsens etterlatte papirer finner man utkastet til en historie hun har kalt "Sagnet om Myrgo". Trolig var dette en av fortellingene nedskrevet med tanke på den aldri utgitte "Eventyr for voksne". Her følger et ydmykt forsøk på gjendiktning.

Det var en gang en ung gutt som hadde vært på tømmerhogst en vinter og da våren kom ble han værende der inne på skauen. Han bygde seg en liten hytte, ryddet skogen omkring og laget en bål plass.

En torsdagskveld han satt ved bålet fikk han plutselig øye på en ung, grønnkledd kvinne på den andre siden av flammene. Hun var svært vakker og hadde kullsvart langt hår. Gutten forsøkte først å snakke til henne, men hun svarte ikke. Han forsøkte deretter å gå rundt bålet, men da flyttet hun seg bare, slik at hun hele tiden befant seg på den andre siden av flammene. Da det omsider grydde av dag, sang det i tusen klokker og kvinnen var borte. Torsdagen etter tente gutten bål på akkurat samme sted og igjen dukket den unge kvinnen opp, men denne gangen hadde hun med seg to grå katter. Gjennom flammene så gutten at hun smilte og i det fjerne hørte han lyden av sølvklokker.

Gutten prøvde igjen å bevege seg rundt bålet, men kvinnen flyttet seg like raskt som sist. De to grå kattene sto på to ben og holdt kjolen hennes på hver sin side. Han forsøkte igjen å snakke, men denne gangen kom det ikke en lyd fra strupen hans. Da kunne gutten se at også kvinnen beveget på munnen, men bålet knitret så høyt at det var umulig å høre hva hun sa. Da det grydde av dag sang det påny i tusen sølvklokker og kvinnen var borte.

En natt gutten lå og sov under åpen himmel, fikk han plutselig høre en stemme som hvisket: *“Pass deg for Myrgo. Hvis hun er glad i deg, volder hun deg døden. Og hvis hun er likeglad med deg, får du ikke ro i livet”*.

Den tredje torsdagskvelden tente gutten igjen bål og for tredje gang dukket kvinnen opp på den andre siden av flammene. Denne gangen var hun vakrere enn noensinne. Kvinnen smilte og igjen hørte han lyden av sølvklokker. Gutten syntes han aldri hadde hørt noe så vakkert og plutselig sto en damp av myrer omkring flammene, så de lyste rødt som døden. Igjen prøvde gutten å bevege seg rundt flammene, men også denne gangen flyttet kvinnen seg vekk fra ham. Til slutt ble gutten desperat, tok løpefart og hoppet tvers gjennom bålet, mens han ropte “der fikk jeg deg”. I samme øyeblikk som han traff bakken på den andre siden av flammene, kjente han noe hvitt og kaldt som stein mot hånden. Øynene hans følte med ett som om de brant og utover ansiktet hans bredde det seg en sanseløs svie. Så hørte han bare lyden av sølvklokker i natten.

Tidlig neste morgen ble den bevisstløse og forbrente gutten funnet av en jeger som tilfeldigvis befant seg i skogen. Han bar gutten inn i hytta og la gutten forsiktig ned på senga. I et døgn ble gutten liggende bevisstløs, før livet stille ebbet ut. Jegeren satt ved sengen da gutten døde og i samme øyeblikk hørte han lyden av latter borte i åsen.

Nissen i Myrsetra

av Henning Bergersen

Over det ganske land finnes utallige fortellinger om nissen, og naturligvis dukker den lille gråklede karen også opp i Enebakk.

Nissen er en figur som har vist seg på mange forskjellige steder i bygda, og naturlig nok er hans tilstedeværelse vanligvis knyttet til gårdsbruk og gårdsdrift. Den norske nissen har lite eller ingenting til felles med vår tids harmløse og amerikaniserte julenisse, men hører i større grad til blant de underjordiske vesener. Nissen var ikke nødvendigvis en hyggelig fyr og man skulle vokte seg vel for å terge nissen mer enn absolutt nødvendig.

De mest kjente historiene om møter med nissen i Enebakk er hovedsakelig knyttet til et bestemt sted i Rausjømarka, selv om han også dukker opp andre steder. Langt inne på skauen ligger nemlig tuftene etter den gamle plassen Myrsetra, en setervoll som blant enebakkinger i alle år er blitt forbunnet med skrømt og overtro. Dette er kanskje ikke så underlig når man tenker på hvor langt til skogs denne setra lå og hvor tett den mørke granskauen sto inntil setervollen. Det mørke Myrsetersvartjennet et steinkast unna gjorde heller ikke saken særlig bedre. Alt i alt er dette et temmelig avsidesliggende og ufyselig sted.

I Myrsetra bodde i mange år Eli Maria Hansdatter, også kalt Troll-Eli. Hun var en person som bygdefolket fryktet og mange historier florerer fremdeles om Troll-Eli. Det ble sagt at dersom Eli mislikte noen, kunne hun trollbinde dem så de ikke kunne røre seg av flekken før hun ville det. På folkemunne sies det også at når Troll-Eli satte kniven i buveggen melket kyra av seg selv, og at hun kinnnet smør uten å ha melkedråpen i kinna var noe alle visste.

De første fortellingene om nissen på Myrsetra kan spores tilbake til perioden like etter 1900, og hovedsaklig dreier de seg om at nissen plaget de fastboende nærmest fra vettet med sin opptreden. Spesielt på Myrseterlåven stelte han til et forferdelig leven og spetakkel.

Karl Hansen, som i mange år bodde på Myrsetra fortalte at han ofte kom inn i stallen og fant hestene med nissefletter som var nesten umulige å få løst opp. Romeriksforfatteren Øivind Ribsskog besøkte Karl Hansen i Rausjø i 1941 og fikk på Rausjødialekt høre historien om en gang Karl fikk besøk av nissen på låven i Myrsetra.

“Da je låg i låven en sommar kring 1910 kom nissen. Lua riste seg. Jeg låg heilt still, nissen kom bortell mæi og tok et godt tak ti nakken min. Je slog ene handa bakover, men råk'n itte. Da gjekk'n. Je hørd'n log. Je fløtte meg itte tur flekken je.”

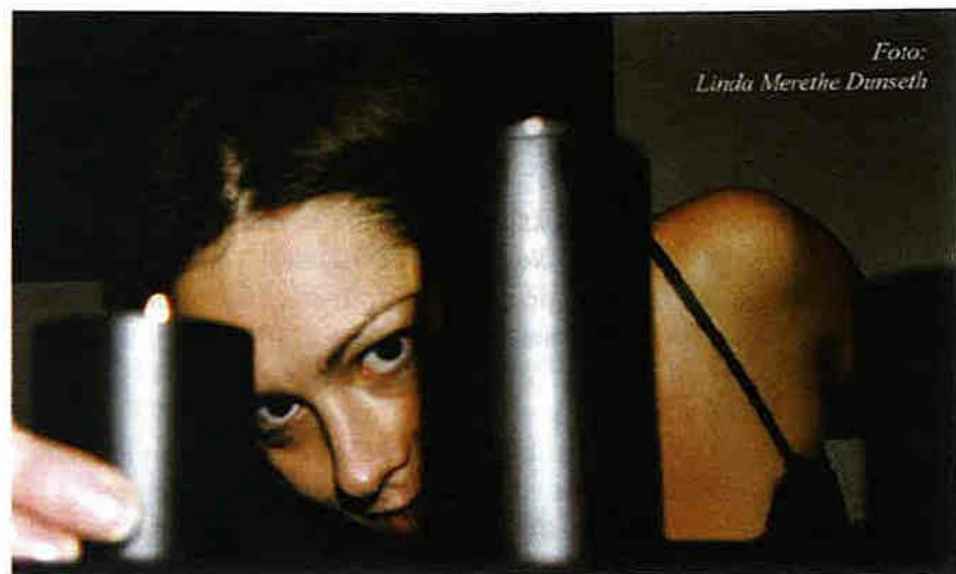
Gamle Karl knegglo, men ble igjen alvorlig og la til:

“Je hadde bestemmi meg for at før sku'n kaste meg ut. De var eldrin stille ti den laua”.

Nissen lagde etterhvert så mye bråk og leven på Myrsetra at de fastboende til slutt ikke orket mer, og broren til Karl bestemte seg derfor å bli kvitt nissen for godt. Han fulgte en gammel oppskrift på hvordan man kvitter seg med nissen og skjøt et børseskudd over låvetaket tre torsdagskvelder på rad. Etter dette var det ingen som så eller hørte noe mer til nissen på Myrsetra.

Hekser i vår egen tid

av Henning Bergersen

Skal man tro ukebladene, vil salget av stearinlys og røkelse slå alle rekorder denne høsten. Slike ting er nemlig uunnværlige redskaper for hekser og andre skumle folk. Denne høsten er det trendy med okkultisme, heksekunst og magi, både innenfor litteratur, film og klesmote. Svarte klær med middelalderinspirert snitt og hette dominerer motebildet. I ukebladene florerer det av artikler om magi, tolkning av tarotkort og diverse metoder for å komme i kontakt med sitt "sanne jeg". Og såkalte hekser finnes overalt. Antallet selverklærte hekser har økt betraktelig de siste årene og man finner nå mer eller mindre seriøse hekser over det ganske land. De fleste av dagens hekser er unge, ganske pene og litt skumle. I vår tid er det blitt "inn" å være heks, et umenneske som de fleste europeere fryktet som pesten på 1500 og 1600-tallet. I dag har begrepet heks nærmest blitt synonymt med "fri kvinne". "Fri" i den forstand at hun våger å utforske urkreftene i seg selv.

Dagens hekser fremstiller seg selv som selvstendige kvinner i kontakt med naturen og de magiske kreftene de mener vi omgir oss med. Men hva vet vi egentlig om disse moderne heksene? Hvem er disse kvinnene som står frem i ukeblader og åpent bekjenner at de er hekser? Dette er snille hekser selvfølgelig. Dagens hekser driver nemlig ikke med svart magi, men med hvit magi. De fleste av oss trekker nok litt på smilebåndet når vi leser om disse moderne heksene. I motsetning til gamle tiders hekser, risikerer de jo egentlig ingenting annet enn å bli ledd av.

Dagens hekser drar ikke til Bloksberg og de har såvidt jeg vet heller ikke sex med djevelen. De drikker ikke blod engang! Vår tids kanskje mest "seriøse" hekser har organisert seg i den mer eller mindre okkulte bevegelsen Wicca. En bevegelse som oppsto på 1940-tallet og som siden den gang har ekspandert. Wicca-bevegelsen driver med lysmagi, tilbedelse av naturguder, ofringer og andre mystiske ting. I Wicca-bevegelsen er man nært knyttet til naturen og mye av virksomheten blir styrt av de forskjellige månefasene.

Hekseforfølgelsen i Norge og Europa tok til på slutten av 1400-tallet og varte et godt stykke inn på 1700-tallet. Forfølgelsene hadde sitt utspring i de Europeiske alpene, som gjennom hele perioden forble sentrum i jakten på hekser. Hekseforfølgelsen blomstret frem som et resultat av flere faktorer: På 1200 og 1300-tallet gjorde den katolske pavekirken helomvending i sin politikk overfor hekser og kjettere. Tidligere hadde det vært svært uvanlig å henrette folk for trolldom og kjetteri. De geistlige hadde sågar nedlagt forbud mot å tro på hekser. Den berømte pavebullen "Kanon Episcopi" fra det niende århundre fastsatte at enhver som trodde at et menneske kunne omskape seg til noe som helst uten den allmektiges hjelp var selv en kjetter. Dette skulle komme til å forandre seg. Opprettelsen av inkvisisjonen på 1200-tallet og senere utgivelsen av boken "Malleus Mallificarum", den såkalte "Heksehammeren" i 1487, skapte store omveltninger i samfunnet.

”Heksehammeren” ble nærmest en håndbok for hekseforfølgelsen i Europa. Forfatterne av boken var de to dominikanerne Heinrich Insistor Kræmer og Jakob Sprenger, som hadde fått i oppgave av paven å skrive boken. Retningslinjene i ”Kanon Episcopi” hadde lenge satt kjepper i hulene på alle som følte for å forfølge hekser, men etter utgivelsen av ”Heksehammeren” i 1487 var det nå fritt fram.

Over hele Europa flammet bålene. Den ”lutrende ild”, som på sin vanvittige måte var den eneste renselse og redning for kvinner som hadde solgt kropp og sjel til den onde. For det var stort sett kvinner som var hekser. Kanskje var dette fordi man mente at kvinnen var svakere i sin tro enn mannen og dermed lettere å manipulere av mørkemaktene. Selve ordet kvinne eller femina betyr ”Mindre tro”. De to forfatterne av ”Heksehammeren” gir oss ikke noe glansbilde av kvinner, tvert imot. Det er et voldsomt kvinnehat som florerer mellom permene. Kanskje var det alle årene i obligatorisk sølibat som resulterte i en slik kvinnefiendtlighet? I århundrene som fulgte etter utgivelsen av ”Heksehammeren” ble tusenvis av kvinner brent på bålet som hekser. Og selv om den berømte boken trolig aldri nådde Norge, var vi ikke mindre opptatt av hekser her. Også i Norge flammet den ”lutrende ild”. Det var en vanvittig tid og som kvinne kunne man aldri føle seg trygg. Hekser fantes overalt. Familiemedlemmer, venner, naboer, til og med fruen i huset kunne vise seg å være heks. Det var jo ikke godt å si hva hun egentlig drev med etter at ektemannen hadde sovnet? Man kan kanskje snakke om en slags kollektiv psykose som herjet Europa i disse to århundrene. Ofte var det småting som startet forfølgelsesprosessene og angiveri var svært utbredt.

Myten om heksesabbatter på Bloksberg (eller Blåfjell/Blåberget) var på denne tiden alment akseptert som en sannhet. Hekser dro i samlet flokk til slike steder for å delta i nattlige møter med den onde og hans smådjevler. Noen spesielle netter var bedre egnet for slike utflukter enn andre.

Midtsommernatten, julenatten og nyttårsnatten var gode tidspunkt å fly til Bloksberg. Men heksene reiste selvfølgelig også den 31. oktober, som ble regnet som "de dødes dag". Denne dagen er fortsatt viktig for dagens "hekser". Den er en av de åtte høytidsdagene i året for Wicca-bevegelsen og kalles Samhain. Den er heksebevegelsens nyttår og markerer vinterens begynnelse. De sier at på denne dagen står menneskene på terskelen til det nye året, som ennå ikke er begynt. Dagen er et slags religiøst ingenmannsland hvor alt kan skje.

Men hvorfor denne voldsomme fascinasjonen for det okkulte? Er det et symptom på noe vi burde ta mer seriøst? Er det et uttrykk for en draging mot det "opprinnelige", de såkalte "røttene"? De siste ti årene har endeløse rekker av sekter og grupperinger dukket frem både i Norge og ellers i verden. Sekter som hevder at de sitter inne med "sannheten" om tilværelsen, men som samtidig plukker hemningsløst fra alle verdens religioner og ubekymret konstruerer sin egen religion, som om historien er et religiøst supermarked. De fleste av disse nye grupperingene har nettopp dette ene fellestrekket: De påberoper seg å være bygget på "urgamle" tradisjoner og tanker, helst fra før-kristen tid. Jo eldre, jo bedre. Spesielt er gammel norrøn mytologi spennende, selv om den ikke har noe med hekser å gjøre.

Misforstå meg ikke, jeg respekterer andre menneskers rett til å tro på hva de selv måtte ønske, men hva sier denne okulte shoppingen egentlig om tiden vi lever i? Og hvorfor er stadig flere så opptatt av alt som er gammelt og mystisk? Handler dette om en lengsel etter at alt ikke skal kunne forklares? Jeg er selv historiker og innrømmer gjerne at "gamle dager" er fascinerende, men det er ut i fra et ønske om å trekke linjer, lærdom og kunnskap inn i vår egen tid. Folk i gamle dager var jo hverken klokere eller dummere enn oss og noen absolutte "sannheter" om fortiden finnes kanskje ikke?

Hekser derimot. De finnes!

L A G S L I V

UTFLUKT TIL NES PÅ ROMERIKE

Tekst og foto: Amund Ruud

Turdeltakerene besøker Stein skole ved Vormsund, den såkalte "Eventyrskolen".

Søndag 5. juni hadde vi en utflykt til Nes med buss. Det var 18 stykker med på turen. Det var vel litt under det vi forventet i utgangspunktet, men samme dag var det både konfirmasjon og plankemarsj, så det forklarer deltagelsen hos oss. Men de som var med hadde en hyggelig tur i det fine været. Turen gikk først til Stein Skole eller "Eventyrskolen" ved riksvei 2 nær Vormsund. Denne skolen var i bruk fra 1912 til 1972. I 30-årene ble skolen utsmykket av kjente kunstnere som Dagfinn Werenskiold, Henrik Sørensen, Reidar Aulie med flere. Det var skolens lærer Erling Elverhøy, sammen med Ingeborg Refling-Hagen som var initiativtakerne til dette.

Bygningen har i 1. etasje en rommelig gang og to klasserom, ett for småskolen og ett for de eldre elevene. I annen etasje bodde læreren. Her var det ikke meningen at skulle oppholde oss så lenge, men så dukket Åge Aulie opp. Han hadde gått på skolen der i 30-åra, og hatt guiding der tidligere. Hans evne til å formidle og levendegjøre rommene, dekoreringen og ånden fra hans barndom gjorde at vi ble der langt over planlagt tid. Åge Aulie er forøvrig den yngste i landet som har blitt tildelt krigsdeltager-medaljen. Her på Stein møtte vi også vår egentlige guide for turen, Jan Erik Horgen.

Åge Aulie forteller om skolen.

Siden tiden hadde rent i vei for oss på Stein skole, og at Gamle Hvam stengte klokka fire, foreslo Horgen i stedet Aulie mølle. Vi besøker derfor Gamle Hvam og Raknehaugen en annen gang, kanskje neste år? Så bar det i vei til Kirkeruinene ute på neset der Glomma og Vorma møtes. Underveis i bussen fortalte Horgen om bygda, gårdene og landskapet vi passerte. Nes kirkeruiner er et minne om korskirken som var Nes hovedkirke fram til 1854, da den ble truffet av lynet og brant ned. Noe av inventaret ble reddet og ble med over i den nye kirken, som ble reist ikke langt unna noen år senere. Kirken på neset ble antagelig bygget på 1100-tallet (som Enebakk kirke), men man antar at det i hundre-året før sto en trekirke her.

Vannveiene var viktige ferdselsårer i gamle dager, så møtet mellom Glomma og Vorma var som datidens Sinsenkryss å regne. Her passerte alle fra Østerdalen og Gudbrandsdalen som hadde noe på Raumariki eller Oslosysla å gjøre. Så kirkens beliggenhet var nok valgt ut fra det faktum. Stedet har nok vært et kultsted i Nes i lang tid før kirkene kom opp også, noe gårdsnavnene rundt vitner om. Etter guidingen og vandring rundt og utover neset, bar det videre gjennom kornbygda Nes, hele veien guidet av Horgen om landskap og gårder.

Så var vi framme ved Aulie mølle. Den ligger ved Sagstuåa, og ble bygget i 1909 og var i ordinær drift til 1985. Den er fortsatt i driftsklar stand, men nå leies det ut til kunstutstillinger her. Og da er det vanskelig å male "kønn" med alt av støv og annet det medfører. Men på mølledagene inn mot 90-åra ble hele anlegget startet opp, og det ble malt på den ene gjenværende steinkværna, mens skalemaskin, valsestoler, melsikter og frørensere durte i bakgrunnen. Mølla hadde fra først av tre steinkværner. Det var mange vandrevne møller i Nes før, men etter at siloandelslaget kom forsvant de små bygdemøllene. Men Aulie mølle Holdt stand, og her er også hestestallen og møllerboligen bevart.

I møllerboligen var kaffe og vafler å få kjøpt, og dette, og egen niste ble fortært utenfor i det fine været. Så bar det etter hvert hjemover etter en hyggelig og fin tur, litt utenfor vår egen stuedør.

RUSLETUR FRA UBBERUD

Tekst: Juul Sverre Stener

Christian Brevig forteller om de gamle plassene. Foto: Amund Ruud.

Turen startet på Ubberud gård hvor Christian Brevig og Rolf Solberg fortalte om gårdens historie fra den spede begynnelse i gammelnorsk tid, blant annet at den lå øde etter Svartedauen frem til 1500-tallet, da den ble ryddet på ny. I 1881 ble gården solgt til Enebakk kommune, som hadde pleiehjem og gamlehjem der i nesten hundre år. Christian Brevig, kjøpte gården av Enebakk kommune i 1981.

Turen gikk så langs den gamle bygdeveien forbi stedene hvor husmannsplassene Roås og Dammen hadde ligget, før vi nådde Solli hvor vi hadde en liten stopp. Her fortalte våre guider om plassen og aktiviteter som hadde foregått/foregikk her. Blant annet bruker nå skolegrupper den bratte fjellveggen bak Solli til å rappellere i. Neste stopp var Bråten, en plass som ble bygget like før 1770. Fra 1983 har lokalavdelingen av Skiforeningen fått lov til å bruke hovedhuset til skistue og de har åpent hver søndag i skisesongen. Låven og fjøset er revet.

Turen gikk videre til Dal, en gard antagelig ryddet første gang før Svartedauen. Bygget opp igjen i 1790-årene. Nå står kun ei lønn igjen som tuntre og litt av muren etter stuehuset. I 1930 var det åpne jorder nedover hele området. Den gamle hovedveien fra Ubberud til Ski gikk forbi tunet. Randi Petra og Thorvald Ungersness åpnet den gamle skogs/jakthytta (Stutebru) til matpausa og det passet bra, idet det akkurat hadde startet å regne. Her fikk alle 33 plass inne og hadde en koselig pause med orienteringer av eieren Thorvald Ungersness. Etter matpausa fortsatte ferden forbi Stutebru-broen og ned Stutebrubekken frem til Steindammen. En dam som ble bygget for ca. 2-300 år siden og er like fin i dag, som den dagen den ble bygget. Rett ned for dammen lå Rustad sag (Rustad v/Langen), ei oppgangssag som var flomvassag. Denne saga var i bruk allerede ved innkrevinga av den første sagskatten i 1610. I 1680-åra fikk den fortsatt betegnelsen som "kvantumssag" med et tillatt årlig kvantum på 1000 bord. Det er få rester etter saga i dag. Her ble turen avsluttet.

Det ble kafferast i hytta ved Stutebru. Foto: Juul Sverre Stener.

U T F L U K T T I L E N E B A K K N E S E T

Tekst og Foto: Juul Sverre Stener

Guider var Bjørn Lybæk, som tok oss med til Enebakkeset (“snekkerbygda”), og Tore Skaarer på Gansbruket. 34 personer deltok på turen. Bjørn Lybæk startet opp med å vise oss Himdalen, den østligste delen av Enebakkeset. Her ligger det omtalte atomavfallsdeponiet, hvor vi hadde en kort stopp . Like sør for deponiet hadde 3 ulver passert over veien siste natt, så det var ingen tvil om at vi var i villmark, øde trakter. Turen fortsatte, mens Bjørn fortalte om de forskjellige plasser som vi passerte. Neste stopp var ved gravkapellet på Ødeby. Fra gammelt av ble folk fra Enebakkeset gravlagt i Enebakk, men dette medførte at vår og høst mens isen var utrygg, ble den døde lagt i ei smie nede ved Øyeren. Her kunne likene bli liggende en god stund. Med dette som bakgrunn ble det søkt om og innvilget penger til et lite gravkapell. I våre dager foregår begravelsen i Fet kirke, men vedkommende blir gravlagt her.

Ringstad gård er en svært gammel gård. Den flotte hovedbygningen er under restaurering.

Det gamle gravkapellet fra 1920-årene. Her er to av eierene av Ringstad gård, med ektefeller gravlagt, samt ei tjenestef jente.

Neste stopp var Ringstad gård, hvor eieren Svend Bøhler fortalte om gården fra oldtiden og frem til våre dager. Gården hadde tidligere vært tingsted (Tingstad), klostergods, krongods, fuldgaard og i privat eie fra 1727. I 2002 brant den store låven og vognskjulet ned. Gardens eier er i slekt med Oppegaardsslekten på Børter. Eieren viste oss deretter familiegravstedet/kapellet fra 1920-tallet. Her er to av eierne av Ringstad gård med ektefeller gravlagt, samt ei tjenestef jente. Første begravelse var i 1927 og den siste i 1977. Deretter gikk turen opp til hovedhuset, som er fra 1797. Hovedhuset har et stort etterslep på vedlikehold og et visst omfang av hærverk. Gårdens eier er nå i gang med restaurering av den store hovedbygningen. Siste stopp var Gansvika, hvor vi først hadde mat og kaffepause på kroa, før Tore Skaarer viste oss rundt på Gansbruket. Dette hadde i tidligere tider vært i eie av familien Westye Egeberg fra 1811 og ca 120 år frem i tid. Hovednæringen var sagbruk og eksport av trelast.

Familien eide også de fleste gårdene i nærheten på den tid.

ENEBAKK HISTORIELAG

STYRET 2011

Leder
Amund Ruud

Nestleder
Mari Ringnes

Kasserer
Willy Klein

Sekretær
Juul Sverre Stener

Styremedlem
Nils Butenschön

Styremedlem
Heidi Wattum

Styremedlem
Inger Hilde Killerud

1. vara
Håkon Kjelstrup

2. vara
Petter Oppegaard

3. vara
Niels Krægenhjem

Bjerkealleen 8, 1914 Ytre Enebakk E-post: amund.ruud@flateby.net. www.enebakkhistorielag.no

Grupper

ARRANGEMENTGRUPPE: Willy Klein
Tlf. 95 83 27 80, E-post: wi-kle@online.no

SKOLEGRUPPE: Inger Anne Steffensen
Tlf. 64 92 41 70

BYGDETUNGRUPPE: Mari Ringnes
Tlf. 93 64 46 64, E-post: marik@kolbotndyreklinikk.no

SLEKTHISTORISK KONTAKT: Amund Ruud
Tlf. 64 92 95 59, E-post: amund.ruud@flateby.net

KULTURMINNEGRUPPE: Juul Sverre Stener
Tlf. 97 54 41 24, E-post: jusverre@online.no

ARKIV OG MINNEINNSAMLINGSGRUPPE: Inger Hilde Killerud
Tlf. 95 22 05 12, E-post: ih1212@yahoo.com

PUBLISERINGSGRUPPE: Henning Bergersen
Tlf. 41 14 74 41, E-post: henning@henningbergersen.no

EKSTERN KONTAKT: Petter Oppegaard
Tlf. 98 47 85 61

HUSGRUPPE: Nils Butenschön
Tlf. 90 01 61 43, E-post: n.a.butenschon@nchr.uio.no

Kontaktperson Aksel Brøthens Hjulmakerverksted:
Amund Ruud, Tlf. 64 92 95 59, E-post: amund.ruud@flateby.net

IGN

IGN © 2011 Enebakk Historielag. ISSN: 1501-4479
Utgiver: Enebakk Historielag
IGN utkommer 4 ganger pr. år i 500 eksemplarer
Sats og Layout: Henning Bergersen, Trykk: BIAS Trykk AS

Redaktør: Gro Arneberg Thoresen (i permisjon).
Tlf. 45 27 77 27. E-post: groarneberg@hotmail.com

Redaksjon:
Inger Hilde Killerud, Henning Bergersen,
Gro Arneberg Thoresen, Juul Sverre Stener.

ENEBAKK HISTORIELAG

STIFTET 1955

RØRLEGGERFIRMA

KJELGÅRD AS

FAGKUNNSKAP GIR TRYGGHET

OSLOVEIEN 33
1914 YTRE ENEBAKK
TELEFON: 64924839
TELEFAKS: 64924483
FORETAKSREG: NO 987 676 362

ALT I ARBEID I VVS UT FØRES
LEVERAN DØR AV THARMA VARMEPUMPER

TEIEN MATHUS

GATERING OG SELSKAPSMAT

Telefon 63832306/Mobil 91531120

Fri levering
i Enebakk
og Rølingen

Rundstykker, snitter,
koldbord, Irerettens middag,
gryteretter/lappskaus

Bryllup, konfirmasjon, jubileum, dåp, begravelse

ER ÅRS NATURLIGE VALG NÅR NOE SKAL MARKERES

Lillestrømveien 1701, 1911 Flateby / Telefon 90 75 55 41 / Fax 64 92 93 63
E-post: post@sandaas-ellingsen.no / www.sandaas-ellingsen.no

BOKHJØRNET
bøker - papir - leker - post

Bokhjørnet AS, Ytre Enebakk

Vågsenteret • 1914 Ytre Enebakk

Tlf.: 64 92 55 11 • Fax: 64 92 54 65

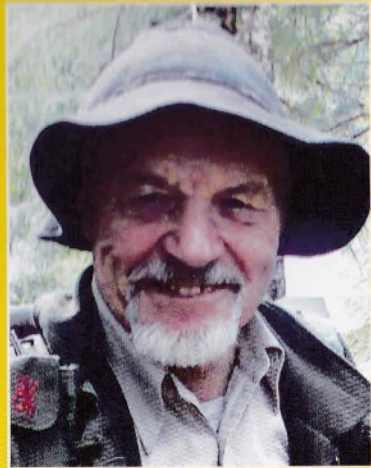
Org. nr. 985 368 848

Vi leverer snitter og rundstykker på bestilling
Utleie av kantine til foreninger og private arrangementer.
Pakking, ompakking, merking av vare. Lagerstyring for eksterne bedrifter.
Produksjon av strøkasser, utebord, blomsterkasser samt spesielle bestillinger.

Salg av bjørkeved, gran og blandingsved.
Eksterne oppdrag som mindre flyttejobber, ryddejobber etc
Drift av kommunens gjennbruksstasjon Roef.

Tirsdag 21. juni 2011 gikk historielagets **Trond Glesaaen** (1935-2011) bort etter lengre tids sykdom. Vi i historielaget hadde håpet å få beholde Trond i mange år ennå, som den unike historieformidler han var. Våre tanker går til Tronds familie. Enebakk historielag vil takke for alt Trond har betydd for historielaget og for formidlingen av lokalhistorie i Enebakk. Vi lyser fred over hans minne.

PROGRAM 2011

Torsdag, 3. november kl. 19.00

TEMAMØTE I LAGSHUSET: ENEBAKK I ØSTMARKA

Ved Juul Sverre Stener

Torsdag, 8. desember kl. 19.00

ÅRSMØTE I ENEBAKK HISTORIELAG

Vi ønsker alle velkommen til våre arrangementer og håper på godt fremmøte!

Spørsmål rettes til rapportør **Willy Klein** i arrangementgruppa

Tlf. 95 83 27 80, E-post: wi-kle@online.no

For ytterligere info og tidspunkter, følg med i Enebakk avis eller på våre nettsider:

www.enebakkhistorielag.no

www.stromsborg.no

Stromsborg & Eneresen A.s

1912 Enebakk

Tlf. 64 92 63 00

post@stromsborg.no

LA OSS: Sikre PC- og EL anlegg med overspenningsvern.
Sjekk gammelt anlegg. Noe du lurte på? **TA KONTAKT**

BYGG- OG TØMMERMESTER

Per-Erik Østlie a.s

1914 YTRE ENEBAKK - TLF. 64 92 39 39

- Nybygg
- Tilbygg
- Restaurering
- Tegning
- Prosjektering
- Totalentreprise

MESTERHUS

- det blir som avtalt

BYGG & MESSESYSTEMER

Alt innen bygg,
rehabilitering og messestands

Tlf. 64926052 / Mob. 957 82 407 / 957 82 409

Lillestrømveien 267

1914 Ytre Enebakk

PRIS: KR 50.-